

ØSTFRONTEN: De hardeste kampene der det gikk mest menneskelig i annen verdenskrig, foregikk på Østfronten. Her rykker tyske tropper inn i det sønderskutte Stalingrad. (NTB-foto)

102547

Krigslitteratur uten gamle tabuer

Er det en ny åpenhet i det norske samfunnet som gjør at frontkjemperen Per R. Johansen får helsides pressoppslag om sine krigsopplevelser i Sovjetunionen under annen verdenskrig? Historikeren Hans Fredrik Dahl og forfatteren Kjell Fjørtoft mener det. — Et av de sterkeste tabuene i Norge siden krigen er i oppløsning, sier Dahl.

Av Arnt Folgerø, NTB

Forfatteren Kjell Fjørtoft er av samme mening. Som historikere og forfattere er begge sterkt engasjert i historien til dem som stod «på den andre siden» under krigen. Dahl har nettopp avsluttet sin to-binds Quisling-biografi, og i Tromsø sitter Fjørtoft på en masse materiale som skal ende opp med et verk om landssvikene og rettsoppgjøret etter krigen.

Med enkelte unntak har «den andre siden» i hele etterkrigstiden blitt tiet i hjel i Norge. Hanna Kvanmos biografi vakte naturlig nok stor oppsikt da den kom ut for et par år siden. Siden forfatteren var ledende stortingspolitiker, var det nesten ikke til å unneå at boka fikk stor publisitet.

I 1987 utga Egil Ulateig «Dagbok fra en rotnorsk nazist» om en norsk gutt som til tross for sine nazisympatier framstår som et moralsk og søkende menneske. En kombinasjon som kanskje er vanskelig å forstå og ikke minst godta i dette landet, der det i de siste 45 år er produsert metervis av litteratur om krigserfaringene til de på den rette siden. Publisiteten som Ulateigs bok fikk, kan kanskje tilskrives at forfatteren er journalist og derfor vet å beregne sitt publikum, mer enn innholdet av boka.

Da Svein Halse utga sine krigserindringer fra Østfronten i 1989, ble han møtt av den vanlige taus-

heten i norsk presse. Hans Fredrik Dahl sier det slik: «I alle norske avisredaksjoner har det i årene etter krigen vært et absolutt tabu mot å slippe landssvikere til i spalten».

Fjørtoft sitter på et helt bibliotek av bøker som skildrer «den andre siden» og som har vært tiet i hjel. Det gjelder ikke bare bøker skrevet dem på «den andre siden», men også bøker av folk fra «den rette siden» som retter kritikk mot sine egne i forbindelse med rettsoppgjøret etter krigen.

Da major og tidligere Milorgsjef for Oslo, O. H. Langeland, i 1948 og 1949 ga ut bøkene «Dømmer ikke» og «For at I skal dømmes», ble de inndratt av myndighetene på grunn av innholdet. Hjemmefrontmannen holdt i disse bøkene, ifølge Fjørtoft, knallharde oppgjør med de seirendes holdning til dem som havnet på «feil side» under krigen.

I 1952 ga fagforeningsmannen og Ap-politikeren

Håkon Meyer ut boka «Et annet syn». Meyer var blant de Ap-folkene som havnet på tysk side under krigen. Boka var ifølge Fjørtoft uhyre dristig for sin tid. Meyer ble dømt til fengsel etter krigen, og i boka gir han uttrykk for sterk bitterhet. På bakgrunn av stemningen i tiden er det nesten uforståelig at boka ble utgitt, og på bakgrunn av innholdet, like uforståelig at den ble tiet i hjel, mener Fjørtoft.

Frontkjemperen Knut Steenstrup har utgitt en bok med tittelen «Dilemma». Forfatterens far, Hjalmar Steenstrup, var en ledende hjemmefrontmann i Oslo, men det visste ikke sønnen som meldte seg for front-tjeneste for tyskerne. Ifølge Fjørtoft ble farens virksomhet oppdaget av tyskerne, men tyskerne ville berge livet hans mot at sønnen dro tilbake til Østfronten.